

Новітні норми

порядку розірвання шлюбу: деякі питання з практики застосування

О. І. Падучак

головний спеціаліст відділу правової допомоги
Департаменту у справах цивільного стану
громадян Міністерства юстиції України

27 липня 2010 року набув чинності Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», яким передбачено ряд суттєвих новел та внесено зміни до Сімейного, Цивільного і Цивільного процесуального кодексів України, Закону України «Про нотаріат».

Новітні норми стосуються, зокрема, порядку розірвання шлюбу.

Так, згідно з положеннями законодавства розірвання шлюбу здійснюється органами державної реєстрації актів цивільного стану та в судовому порядку.

Підстави розірвання шлюбу органами державної реєстрації актів цивільного стану в залежності від волевиявлення подружжя можна поділити на дві групи: розірвання шлюбу за взаємною згодою подружжя та за волею лише одного з подружжя.

У першому випадку шлюб припиняється за спільною заявою подружжя, яке не має дітей (ст. 106 Сімейного кодексу України).

На підставі заяви одного з подружжя шлюб розривається у разі, якщо другий із подружжя визнаний безвісно відсутнім або недієздатним (ст. 107 Сімейного кодексу України).

Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» внесе-

но зміни до Сімейного кодексу України та виключено норми, згідно з якими один із подружжя за своєю заявою міг розірвати шлюб в органах державної реєстрації актів цивільного стану з другим із подружжя, засудженим до позбавлення волі на строк не менш як три роки.

Вказана підстава була успадкована ще з Кодексу про шлюб та сім'ю України 1963 р. та суттєво відрізнялась від інших підстав одностороннього розірвання шлюбу.

У разі визнання особи недієздатною або безвісно відсутньою, така особа не в змозі виявити волю на розірвання шлюбу внаслідок психічної неможливості її сформулювати або у зв'язку зі своєю фізичною відсутністю. Водночас особа, засуджена до позбавлення волі, цілком може виявити своє бажання щодо розірвання шлюбу, однак законодавство віддавало пріоритет інтересам другого з подружжя та передбачало, що для розі-

рвання шлюбу в даному випадку достатньо лише його волевиявлення. Засуджена до позбавлення волі особа була позбавлена права ініціювати питання розірвання шлюбу в органах державної реєстрації актів цивільного стану. При цьому закон визначав строк позбавлення волі – три роки і більше, як доленосну межу, від якої залежала реалізація особою в повній мірі своїх особистих немайнових та майнових прав.

У прийнятому Законі України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» знайшли закріплення норми, згідно з якими засуджені до позбавлення волі особи, незалежно від строку покарання, мають можливість ініціювати питання розірвання їх шлюбу в судовому порядку або розірвати шлюб в органах державної реєстрації актів цивільного стану за взаємною згодою з другим із подружжя та у разі відсутності спільних дітей. Справа про розірвання шлюбу

за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, може бути розглянута судом за участю представника такої особи. При розгляді справи в суді враховуються вимоги засудженої особи щодо реалізації її майнових прав, участі у вихованні дітей тощо.

Так, за період з липня 2010 р. по березень 2011 р. органами державної реєстрації актів цивільного стану зареєстровано 35 розірвань шлюбу осіб, засуджених до позбавлення волі, та проставлено 153 відмітки про розірвання шлюбу в актових записах про шлюб таких осіб на підставі рішень судів, постановлених судом після 27 липня 2010 р.

Крім того, Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» не передбачається проведення державної реєстрації розірвання шлюбу на підставі рішення суду про розірвання шлюбу.

Рішення суду про розірвання шлюбу, яке набрало законної сили, є остаточним документом, що засвідчує факт розірвання шлюбу і позбавляє необхідності виконання громадянами зайвих процесуальних дій щодо реєстрації розірвання шлюбу та отримання відповідного свідоцтва.

Наведені зміни ґрунтуються на досвіді багатьох держав (Франція, Німеччина, Сполучені Штати Америки, Польща, Румунія, Естонія, Литва, Латвія, Білорусь, Узбекистан та ін.).

У разі розірвання шлюбу в судовому порядку рішення суду, яке набрало законної сили, надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян та проставлення відмітки в актовому записі про шлюб.

Відмітка про розірвання шлюбу за рішенням суду в паспортах або паспортних документах осіб, шлюб між якими

розірвано, робиться у разі їх звернення до органу державної реєстрації актів цивільного стану.

Водночас, враховуючи дію законів у часі, Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» передбачено, що розірвання шлюбу, здійснене судом до 27 липня 2010 р., підлягає державній реєстрації в органі державної реєстрації актів цивільного стану.

З прийняттям Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» зроблено впевнений крок щодо вдосконалення діючого законодавства України з питань сімейних відносин та наближення його до європейських стандартів. Зміни, внесені до нормативного порядку розірвання шлюбу, безумовно відповідають інтересам громадян, оскільки істотно спрощують цей процес, а також вирішують питання реалізації всіма без виключення особами своїх особистих немайнових та майнових прав, пов'язаних зі шлюбом та сім'єю.

Література

1. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002;
2. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004;
3. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20.06.1969;
4. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» № 2398-VI від 01.07.2010.